

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINI DIDAKTIK-METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Kamoliddin Badalov

TerDU o‘qituvchi

e-mail: badalovkamoliddin443@mail.ru

Nasiba Xolmurodova

Termiz pedagogika instituti magistri

Annotatsiya

O‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, barcha o‘quv fani dasturidagi mavzularni puxta o‘zlashtirilishiga yordam beradigan, mustaqil fikr yuritish, fikrini erkin ifodalash, boshqalar fikrini tinglash, mulohaza yuritish, ulardan eng muhimlarini ajrata olish, o‘z fikrini ilgari surish, uni dalillash, umumlashtirish va xulosalashga o‘rgatish kabi masalalarni ilgari suradi.

Kalit so‘zlar: didaktik metodik kompetentlik, o‘quv fani, mustaqil fikr yuritish, xulosalash, dalillash.

O‘zbekiston Respublikasida uzluksiz ta‘lim tizimini takomillashtirish, ta‘lim sifatini yaxshilash va samaradorligini oshirida moddiy omillar bilan bir qatorda, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining didaktik-metodik kompetentligini rivojlantirish masalasi har qachongidan dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining didaktik-metodik kompetentligini rivojlantirish va ularni didaktik faoliyatga tayyorlash bugungi kun davr talablariga muvofiq amaliy faoliyat olib boruvchi kelajak avlod kadrlarni tayyorlash masalasiini davrning o‘zi taqazo etmoqda[1].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev Oliy Majlisga Murojaatnomasida islohotlar jarayonida ta‘lim-tarbiya tizimini tubdan rivojlantirishda yosh-avlodning kelajagi uning barkamol kadr bo‘lib voyaga yetish masalasiga to‘xtalar ekan: “har qanday jamiyat taraqqiyotida uning kelajagini ta‘minlaydigan yosh avlodning sog‘lom va barkamol bo‘lib voyaga yetishi hal qiluvchi o‘rin tutadi. Shu sababli biz islohotlarimiz ko‘lami va samarasini yanada oshirishda har tomonlama yetuk, zamonaviy bilim va hunarlarni puxta egallagan, azmu shijoatli, tashabbuskor yoshlarimizga tayanamiz” deb ta‘kidlaganlarida ham kelajak avlod masalasi barcha davrlarda ham muhim ahamiyat kasb etishi bejiz emas[2].

Demak, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining didaktik kompetentligi ustida ishlash jarayonida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining o‘quv didaktik-metodik faoliyati bir qancha yo‘nalishlarni amalga oshirish komponenti sifatida nomyon bo‘ladi. Xususan, boshlag‘ich ta‘lim fanlarini amaliy o‘rgatish, muntazam va izchil o‘rgatish, namunalar va maxsus mashqlar asosida o‘rgatish, turli xatolarning oldini olish va ularni to‘g‘rilash orqali bajarish kabi o‘z ustida ishlovchi amaliy vazifalarni bajarish orqali singdirib borish vazifasi muhim o‘rin tutadi. O‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, barcha o‘quv fani dasturidagi mavzularni puxta o‘zlashtirilishiga yordam beradigan, mustaqil fikr yuritish, fikrini

<https://conferencea.org>

erkin ifodalash, boshqalar fikrini tinglash, mulohaza yuritish, ulardan eng muhimlarini ajrata olish, o'z fikrini ilgari surish, uni dalillash, umumlashtirish va xulosalashga o'rgatish, o'qituvchining til materialidan foydalanishga qiziqish uyg'otish, unda amalda foydalanish ehtiyojini yuzaga keltirish, ta'lim samaradorligini oshirishning omili sifatida e'tirof etilayotgan ilg'or o'qitish usullari va mashqlar tizimini ishlab chiqish hozirgi kun talabi sifatida qaramolmoqda[3].

Demak, yuqorida keltirilgan didaktik talabalar asosida ta'limga bir qancha vazifalar yuklatiladi:

- 1) ta'lim jarayonini tashkil etuvchi o'quvchi va o'qituvchi shaxsiga o'quv faoliyati sub'ekti sifatida yondashish;
- 2) o'qituvchi va o'quvchining ta'lim jarayoniga ijodiy yondashuvini o'stirib, rivojlantirib borish;
- 3) o'qituvchilarning fanlarni o'qitishni takomillashtirilgan an'anaviy va noan'anaviy shakl, metod va vositalaridan foydalanish ko'nikmasi va malakasini oshirish;
- 4) dars loyihasining har bir bosqichi ustida ishlashni o'rgatish[4];
- 5) o'quvchilarning fanlarni amaliy o'zlashtirishlari uchun mashq topshiriqlarini bajarish, ta'lim usullarini rivojlantirish;
- 6) o'quvchilar faoliyatini, o'zlashtirish darajasini doimiy o'rganib borish, natijalarini tahlil qilish, yuzaga kelgan muammolarni bartaraf etish choralarini belgilay olishni singdirib borish[5].

Xususan, "ma'lum bir o'quv vositasining didaktik xususiyatlari deganda, ushbu vositaning nazariya va amaliy jihatdan boshqalardan farqlaydigan asosiy tavsiflari, belgilari tushuniladi. O'qitish vositalarning bunday tavsiflari etib, didaktik maqsadlarda ishlatilishi mumkin bo'lgan ularning tabiiy fazilatlarini hisobga olish zarur"[6].

Demak, ta'lim jarayonida "o'qitish vositalarining didaktik vazifalari bu – ta'lim-tarbiyaning maqsadga erishish uchun foydalaniladigan shaxsiy vositalarning tashqi tuzilishidir deb ifodalgan.

Yuqoridagi keltirib o'tilgan fikr-mulohazalar asosida, fanlarni o'qitish jarayonida quyidagi vazifalarga to'xtalib o'tishimiz lozim[14]:

fan-o'quvchi shaxsini fikr yurita olishga undashi kerak;

o'z g'alar fikrini anglashga o'rgata olish;

o'z fikrini og'zaki hamda yozma ravishda savodli bayon qila olishga yo'naltirish[7];

ta'lim falsafasi va tarixi nuqtai nazaridan kompetentli bo'lishga va pedagogika fani doirasida mustahkamlangan bilim, ko'nikma, malaka tushunchalariga izoh berisha olish sifatlarini shakllantiradi.

Jumladan, bilimlilik shaxsning kompetentli modeli sifatida hayot vazifalarining butun ko'lamini bajarishga ijtimoiylashuv, ta'lim, umumiy va didaktik tayyorgarlik mahsuli bo'lib, erkin insonparvar yo'nalgan tanlovni amalga oshirish, mas'uliyatli individ sifatida, o'zgaruvchan ochiq jamiyat bilan uzviy bog'liqda rivojlanish masalasidir[8].

Olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida «Didaktik kompetentlik» tushunchasining shaxs rivojlanishi, uning bilimliliigi va tarbiyaliligi natijasi sifatida

<https://conferencea.org>

«madaniyat» hodisasi bilan aloqadoril (O.Musurmonova, A.Hamroev, R.Safarova, U.Masharipova, N.Muslimov, Ye.V.Bondarevskaya, B.S.Gershunskiy, A.M.Piskunov, Ye.V.Popova, N.Rozov va b.q.)lar tomonidan tahlil qilib o‘tilgan[9].

O.Musurmonova o‘z tadqiqotlari doirasida ta’lim-tarbiyaning ahloqiy ong, vijdon, burch, mas’uliyat, hayo, g‘urur kabi insonning fe’l-atvorini ichki boshqarish qurilishiga asoslanadi deb ifodalagan. Olim ahloqning mag‘zini tashkil qiluvchi bosh qoida sifatida insonparvarlik, demokratizm, halol mehnat, o‘zaro yordam, do‘stlik, hamkorlik, o‘zaro hurmat, baynalmilalchilik vatanparvarlik, tabiat va atrof muhitga diqqat-e’tibor, burch hissi hamda kamtarlik ko‘zbo‘yamachilik va yolg‘izlikni inkor etish kabi insoniy sifatlarni kamol toptirish muhim o‘rin tutadi deya ta’kidlagan [10].

R.G.Safarova o‘z tadqiqotlari doirasida o‘quvchilarda didaktik kompetentlikni rivojlantirish talablarini V-VI sinf ona tili darslarida lug‘at boyligini oshirish asosida o‘quvchilar nutqini o‘stirish komponentlarini oshirib borish kabi jihatlarni tadqiq qilish orqali shakllantirib o‘tgan [11].

N.A.Muslimov o‘z tadqiqotlari doirasida kompetentlik va kompetentsyai tushunchalarining etimologik tahliliga to‘xtalar ekan shunday deydi: kompetentlik bu – talabaning shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega didaktik faoliyatni amalga oshirilishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi hamda ularni didaktik faoliyatda qo‘llay olish qobiyati natijasidir [12]. Demak, shu o‘rinda «kompetentlik» tushunchasi mazmun-mohiyatiga to‘xtalar ekanmiz, u ikki ko‘rinishda namoyon bo‘ladi: xususan, kompetentlik talabalarning shaxsiy sifatlari majmui hamda didaktika sohasining tayanch talablari sifatida namoyon bo‘ladi[13].

N.Rozov o‘z tadqiqotlarida didaktikada “kompetentlik” tushunchasining istiqbolli xususiyatini ta’kidlar ekan, uni o‘z mazmunida insonning bilimi va amaliyotiga taalluqli yangi kashfiyotlar va ishlanmalarni o‘zlashtirish bilan chambarchas bog‘lab tahlil qilgan holda o‘rganib o‘tgan.

ADABIYOTLAR

1. Bakhtiyorovna, G. H. (2021). Conjunctions And Punctuation As A Pragmatic Factor. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT), 12(9), 3381-3384.
2. G'aniyeva, H. (2021). ЧЕТ ТИЛИНИ О'QITISHDA ZAMONAVIY YONDOSHUVLAR. Мақтабгача таълим журнали, 4(Preschool education journal).
3. G'aniyeva, H. (2021). МАҚТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA DUNYOQARASH VA ХАТТИ-НАРАКАТЛАРИНИНГ О'YIN FAOLIYATI ORQALI RIVOJLANISHI. Мақтабгача таълим журнали, 3(Preschool education journal).
4. G'aniyeva, H. (2021). Oliy ta'limda chet tilini ikkinchi til sifatida o'qitishdagi kasbiy ko'nikmalarining rivojlanishi. Мақтабгача таълим журнали.
5. Hamroyev, A. (2022). DESIGN ACTIVITIES OF THE TEACHER IN NATIVE LANGUAGE EDUCATION. БАҲҚАРОРЛИК ВА ЕТАКЧИ ТАДҚИҚОТЛАР ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ, 2(4), 324-332.

6. Hamroyev, A. (2022). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI TA'LIM JARAYONIGA TATBIQ ETISH ZAMONAVIY TA'LIM KONSEPSIYASINING ASOSI. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 35-37.
7. Hamroyev, A. R. Z. (2021). Modeling Teacher Activities when Designing Creative Activities of Students. International Journal of Culture and Modernity, 11, 181-184.
8. Ro'ziqulovich, H. A. (2022). BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARDA O'QUVCHILAR NUTQINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYADAN FOYDALANISH. BARQARORLIK VA ETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAIN ILMIIY JURNALI, 2(4), 344-348.
9. Ro'ziqulovich, H. A., & Zahro, H. (2022, April). UCHINCHI RENESSANSNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA RAQOBATBARDOSH KADRLARNI TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH. In E Conference Zone (pp. 104-106).
10. Rustam KHURRAMOV. (2022). DEVELOPING CREATIVE THINKING SKILLS OF STUDENTS THROUGH INTEGRATION-BASED PRIMARY CLASSES. European Scholar Journal, 3(8), 32-37.
11. Rustam KHURRAMOV. (2022). EDUCATIONAL TASKS IN THE PRIMARY CLASS ARE A TOOL FOR DEVELOPING STUDENTS' HEURISTIC SKILLS. World Bulletin of Social Sciences, 13, 22-25.
12. Рустам Хуррамов. (2022). ЎҚУВ ТОПШИРИҚЛАРИ ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ЭВРИСТИК ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВОСИТАСИ. E Conference Zone, 138-142
13. Хуррамов, Р. (2022). Методика развития эвристических способностей студентов с помощью игры. Общество и инновации, 3(4), 188-194.
14. Ҳамроев, А. Р. (2022). БОШЛАНГИЧ СИНИФ ОНА ТИЛИ ТАЪЛИМИДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ ЛОЙИХАЛАШТИРИШ. BARQARORLIK VA ETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAIN ILMIIY JURNALI, 2(4), 294-305.